

CYNGOR GWYNEDD

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO
DYDDIAD	20 CHWEFROR 2014
TEITL	HUNANASESIAD O DREFNIADAU LLYWODRAETHU
PWRPAS YR ADRODDIAD	ADRODD I'R PWYLLGOR ARCHWILIO AR GANLYNIAD Y GWEITHDY LLYWODRAETHU A GYNHALIWYD AR 29 IONAWR, A CYFLWYNO RHAGLEN WAITH AM Y 3 MIS NESAF
AWDUR	DEWI MORGAN, UWCH REOLWR ARCHWILIO A RISG
GWEITHREDIAD	CYTUNO'R AGWEDDAU LLYWODRAETHAU SYDD ANGEN EU HYSTYRIED YMHELLACH, A CYFAWRWYDDO'R GRŴP ASESU TREFNIADAU LLYWODRAETHU I LUNIO RHAGLEN WAITH SYDD WEDI EI FLAENORIAETHU

1. CEFNDIR

- 1.1 Un o ddyletswyddau statudol y Pwyllgor Archwilio, yn ôl Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011, yw **“adolygu ac asesu trefniadau'r awdurdod ar gyfer rheoli risgiau, rheolaeth fewnol a llywodraethu corfforaethol”**.
- 1.2 Cyflwynwyd diweddariad i gyfarfod y Pwyllgor Archwilio ar 3 Rhagfyr 2013 ar raglen waith y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu. Prif fyrdwn yr adroddiad yma oedd ategu'r farn a fynegwyd gan Swyddfa Archwilio Cymru yn ei Lythyr Gwella Blynyddol fod angen atgyfnerthu rôl y Pwyllgor Archwilio, fel bod modd i'r Pwyllgor allu herio trefniadau llywodraethu'r Cyngor yn fwy effeithiol, a felly cyflawni ei ddyletswydd statudol yn well.
- 1.3 Yn sgil yr adroddiad, penderfynodd y Pwyllgor Archwilio drefnu gweithdy yn ystod Ionawr 2014 er mwyn cynnal hunanasesiad o egwyddorion llywodraethu da. Cynhaliwyd y Gweithdy yn y Ganolfan Gyswilt, Penrhyndeudraeth ar 29 Ionawr.
- 1.4 Daeth 7 o aelodau'r Pwyllgor i'r Gweithdy, gan gynnwys y Cadeirydd a'r Is Gadeirydd. Rhoddwyd cefnogaeth i'r aelodau gan y Swyddog Monitro, yr Uwch Reolwr Gwasanaeth Comisiynu Corfforaethol a'r Uwch Reolwr Archwilio a Risg.

2. EGWYDDORION LLYWODRAETHU DA

- 2.1 Atgoffwyd y Pwyllgor yn Rhagfyr fod Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2005, (fel y'i diwygiwyd gan Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2010), Côt Ymarfer CIPFA ar Gyfrifwaith Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig, a Fframwaith CIPFA / SOLACE *Delivering Good Governance in Local Government* (2007) a'i Atodiad (2012) gyda'u gilydd yn gosod gofyn statudol ar y Cyngor i gynnal adolygiad o'i drefniadau llywodraethu o leiaf unwaith mewn blwyddyn.
- 2.2 Mae Cyngor Gwynedd wedi mabwysiadu Côt Llywodraethu Lleol, sy'n seiliedig ar 6 egwyddor CIPFA / SOLACE o lywodraethu da, sef:

Egwyddor Graidd 1: Canolbwyntio ar bwrpas yr awdurdod ac ar y deilliannau i'r gymuned a chreu a gweithredu gweledigaeth yr ardal leol (yn cynnwys dinasyddion a defnyddwyr i'r gwasanaeth).

- Egwyddor Graidd 2: Aelodau a swyddogion yn gweithio gyda'i gilydd i gyflawni pwrpas cyffredin gyda swyddogaethau a rolau wedi eu diffinio'n glir.
- Egwyddor Graidd 3: Hyrwyddo gwerthoedd yr awdurdod ac arddangos gwerthoedd llywodraethu da trwy gynnal safonau uchel o ymddygiad.
- Egwyddor Graidd 4: Cymryd penderfyniadau thryloyw ac ar sail tystiolaeth sy'n cael eu craffu yn effeithiol a rheoli risg.
- Egwyddor craidd 5: Datblygu capasiti a gallu aelodau a swyddogion i fod yn effeithiol.
- Egwyddor craidd 6: Ymgysylltu gyda phobl leol a budd-ddeiliad eraill er mwyn sicrhau atebolrwydd cyhoeddus cadarn.

- 2.3 Er mwyn ehangu perchnogaeth a chyfrifoldeb am adolygu'r trefniadau llywodraethu a'u heffeithiolrwydd, a llunio rhaglen waith er mwyn gwireddu hyn, roedd y Gweithdy ar 29 Ionawr yn gyfle i aelodau'r Pwyllgor Archwilio fynegi eu barn ynglŷn â'r hyn y maent yn ei gredu yw'r Prif Faterion Llywodraethu y mae Cyngor Gwynedd yn eu hwynebu.
- 2.4 Mae'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu hefyd wedi ystyried y prif faterion llywodraethu, a cham nesaf yn y rhaglen waith fydd cyfuno'r ddau restr o faterion i greu rhaglen waith. Dyma'r rhaglen waith fydd wedi ei gynnwys yn y Datganiad Llywodraeth Blyneddol.
- 2.5 Mae'r adroddiad yma wedi ei gyflwyno i'r Tîm Rheoli Corfforaethol hefyd, ac wedi cael ei herio ganddo.

3. PRIF FATERION LLYWODRAETHU

Barn y Gweithdy

- 3.1 Nod ac amcanion y Gweithdy oedd:
- cynyddu dealltwriaeth yr aelodau o beth yw trefniadau llywodraethu
 - cynnig blaenoriaethau cychwynnol ar gyfer pethau sydd angen sylw
 - cynnig rhaglen gychwynnol ar gyfer gweithredu dros yr 1 / 2 blynedd nesaf
 - deall unrhyw oblygiadau o ran y gwaith ar adolygu'r Cyfansoddiad.
- 3.2 Rhoddwyd cyflwyniad i'r Gweithdy yn egluro beth yw ystyr "llywodraethu da". Yn ei ffurf symlaf, gellir ei ddehongli fel "Sut yr ydym yn gwneud pethau".
- 3.3 Rhoddwyd cyfle i'r aelodau ystyried a thrafod:
- Beth yw llywodraethu da, pam ei fod yn bwysig a'r risgiau o fethiannau llywodraethu. Rhoddwyd pwyslais ei fod yn ymwneud â'r "sut" yn hytrach na'r "beth".
 - Beth mae hyn yn ei olygu, a pa fath o weithgareddau sy'n cael eu hystyried fel rhan o "lywodraethu", a beth sydd ddim?
 - Syniadau cychwynnol ar faterion "llywodraethu" sydd yn eu pryderu am drefniadau'r Cyngor.
 - Y Côt Llywodraeth Lleol a'r egwyddorion sydd ynddo, gan osod y "materion o bryder" o dan yr egwyddorion hynny.
 - Adnabod os oes maes llywodraethu / pryder sydd ddim yn cael ei gyfarch yn y côd presennol
 - Os yw'r Côt (wedi ei ddiwygio yn ôl yr angen) yn sail i symud ymlaen.

- 3.4 Dyma'r materion yr oedd aelodau'r Pwyllgor Archwilio o'r farn yr oedd angen sylw, yn ôl blaenoriaeth:

Egwyddor 4: Gwneud penderfyniadau tryloyw a chraffu da

- Gwella'r eglurder ynglŷn â rôl y Pwyllgorau Craffu, gan gynnwys ystyried os oes rôl gan y swyddogaeth Craffu cyn i'r Cabinet wneud penderfyniadau ar faterion
- Sicrhau fod y Pwyllgor Archwilio ei hun yn cyflawni ei swyddogaethau yn gyflawn
- Gwella'r drefn o gofnodi penderfyniadau, gan gynnwys cofnodion pwyllgorau, er mwyn gyrru gweithgaredd a sefydlu atebolrwydd drwy dracio penderfyniadau a chynnig camau gweithredu clir

Egwyddor 1: Pwrpas, Gweledigaeth a Deilliannau

- Yr angen am arweiniad ac eglurder wrth baratoi ar gyfer ad-drefnu

Egwyddor 5 – Capasiti a Gallu Swyddogion ac Aelodau

- Yr angen i sicrhau capasiti i ddygymod â'r newidiadau sydd bellach o'n blaenau, yn arbennig yr her ariannol ac ad-drefnu

Egwyddor 6 – Ymgysylltu

- Roedd yr aelodau'n barod i beidio â chwilio am gamau penodol ychwanegol os y ceir sicrwydd bod rhaglen waith y Strategaeth Ymgysylltu yn mynd i'r afael â'r maes

Barn y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu

- 3.5 Ar ôl i'r aelodau nodi'r prif faterion llywodraethu yr oeddynt hwy wedi eu hadnabod, eglurwyd iddynt fod y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu, yn ei gyfarfod ar 20 Ionawr 2014, wedi adnabod y materion llywodraethu canlynol fel blaenoriaeth:

- Trefniadau'r Cyngor ar gyfer herio perfformiad
- Mewnbwn aelodau, a'r trefniadau ar gyfer ymgysylltu gydag aelodau
- Ymgysylltu gyda'r cyhoedd
- Arafwch yn nhrefniadau'r Cyngor, fel canlyniad i ddiffyg cydbwysedd risg / Tueddiad y Cyngor i gymhlethu pethau / Prosesau rhy fiwrocraidd
- Diffyg eglurder am weledigaeth y Cyngor
- Dull gweithredu y Weithrediaeth newydd a gweithio fel tîm
- Cydweithio a Phartneriaethau
- Mynd i'r afael â'r diffyg arfogi swyddogion i wneud penderfyniadau
- Cryfhau ac egluro rôl y Pwyllgor Archwilio

- 3.6 Yn amlwg, mae cryn gysondeb yn negeseuon y gweithdy a'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu. Mae hyn yn neges ynddo'i hun ac yn cadarnhau sylwedd sylwadau'r ddau grŵp i rhyw raddau. Cododd yr agenda perfformiad yn fwy amlwg yn nhrafodaethau'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu ond roedd y mater ynghlwm yn llawer o'r sylwadau yn y gweithdy. O ychwanegu at hynny sylwadau helaeth Adroddiad Williams ar yr her perfformiad i awdurdodau lleol, mae'n ymddangos bod hynny yn cynnig ei hun ar gyfer sylw buan.

4. CAMAU NESAF

- 4.1 Bydd y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn cyfarfod eto ar 8 Ebrill. Bryd hynny bydd yn ystyried y Prif Faterion sydd wedi cael eu hadnabod gan y grŵp ei hun, yn ogystal â'r Gweithdy, er mwyn llunio rhaglen waith ar gyfer y 2 flynedd nesaf. Caiff y rhaglen waith hwnnw ei gyflwyno ar ffurf drafft i'r Tîm Rheoli Corfforaethol yn ystod ail hanner mis Ebrill ac yna i'r Pwyllgor Archwilio ar 6 Mai, fel rhan o'r trefniadau ar gyfer llunio'r Datganiad Llywodraethu Blyneddol.

5. ARGYMHELLIAD

- 5.1 Gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio ystyried os oes unrhyw faterion llywodraethu ychwanegol sydd angen eu hychwanegu i'r materion a nodir uchod.
- 5.2 Gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio gyfarwyddo'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu i lunio rhaglen sy'n casglu tystiolaeth i gefnogi'r canfyddiadau o brif faterion llywodraethu'r awdurdod, ac adrodd yn ôl i'r Pwyllgor Archwilio ar ôl eu blaenoriaethu.